

Розділ 5. УПРОВАДЖЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЯГНЕНЬ У ЗМІСТ ОСВІТИ

О. В. АКСЬОНОВА, канд. екон. наук, доцент, **О. А. БУЛАВІНА**, канд. екон. наук, ст. викладач кафедри педагогіки і психології КНЕУ

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Зміни в концепції економічної освіти потребують відпрацювання сучасної педагогічної філософії в методиці викладання економічних дисциплін на всіх її рівнях.

В Меморандумі Європейської Комісії «Навчання протягом усього життя» (2000 р.) інноваційні методи навчання пов'язують з методикою як дослідженням і пошуком розв'язань навчальних проблем у спільній праці учнів і викладачів. При цьому підкреслюється, що всі існуючі класифікації методик викладання поєднують основна мета процесу навчання — розвиток мислення тих, хто навчається.

До змісту структури мислення відносять: **матеріал мислення**, що становить основу формування інформації; **операції** з «перетравлення інформації» та **правила**, що визначають складові розумових операцій евристичного або алгоритмічного характеру.

Отже, методика — це перш за все шлях розвитку мислення людини в процесі здобуття власної загальної і професійної компетентності.

Відомий вислів Джона Кейнса про те, що економічна теорія є, скоріше, методом, ніж ученням, технікою мислення, що допомагає тому, хто володіє нею, дійти правильних висновків, дає нам можливість стверджувати, що метою економічної освіти є розвиток економічного мислення і відпрацювання елементів економічної поведінки.

Зрозуміло, що ми не можемо навчити когось думати, але інформацію до роздумів про якість власного мислення і можливість його вдосконалення можна отримати (за бажання), беручи участь у тренінгах нашого курсу.

Управління процесом формування економічного мислення передбачає чітку орієнтацію в таких проблемних питаннях: що таке економічне мислення? чим відрізняються економічне мислення і творчість і що спільного між ними? як оцінювати рівень економічного мислення людей різних вікових груп? які національні особливості економічного мислення і економічної поведінки? як співвідносяться економічна поведінка і етичні цінності? які існують методичні аспекти розвитку економічного мислення в процесі економічного навчання? і т. д.

Тезисно розглянемо питання: у чому суть сучасного методичного підходу до розвитку економічного мислення як творчого в діяльнісному аспекті цієї проблеми?

Одним з етапів цієї роботи є експериментальне дослідження впливу первинного стилю мислення студентів на розвиток економічного мислення і підприємницьких якостей студентів у процесі економічного навчання.

Вивчення стилю навчання студентів-першокурсників уперше було проведено під час спеціальних тренінгів з розвитку економічного мислення в березні 2001 р. Для аналізу стилю навчання в 5-ти групах ми використали анкету Елвіна, в якій дана характеристика таких типів учнів, як візуальний, аудіальний, фізичний, логічний (лівопівкульний) і творчий (правопівкульний). Далі наведений загальний розподіл студентів за стилями навчання (рис. 1).

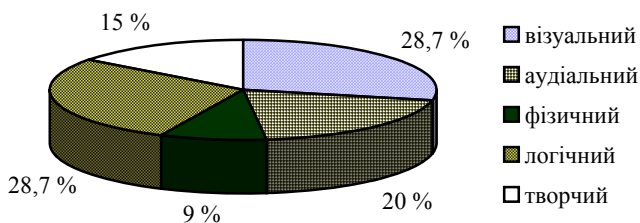

Рис. 1. Розподіл студентів I курсу за стилями навчання

На діаграмі видно, що серед студентів превалює логічний і візуальний стилі навчання (28,7 %). Творчий стиль навчання становить лише 15 %. Слід підкреслити, що ці характеристики змінюються в групах. Так, рівень творчого мислення в I групі — 15 %, в II — 24 %, III — 17 %, в IV — 19 %, а в V групі — 3 %.

Основною метою було проаналізувати стилі навчання для створення психологічного портрету кожної групи і курсу в ціло-

му і розробити на цій основі методичні поради викладачам, які працюють або працюватимуть у цих групах далі.

Урахування первинного стилю мислення студентів у процесі розвитку економічного мислення майбутніх підприємців дає можливості для методичного забезпечення індивідуалізації навчання та вибору адекватних методичних прийомів роботи з групою. Наприклад, викладач, який (насамперед для полегшення викладання) завалює студентів схемами і не працює з ними («доводить схематизм до ідіотизму»), не досягає навчальної мети — розвитку мислення студентів.

З метою розвитку творчих навичок студентів у розв'язанні економічних проблем, а також у підготовці економічних проектів ми створили і вже 5 років проводимо серію спеціальних тренінгів з розвитку економічного мислення з використанням сучасних вітчизняних і зарубіжних технік розвитку мислення. (Такого типу заняття давно проводяться в багатьох країнах світу.)

Головним завданням проведення адаптивного тренінгу було допомогти кожному учасникові, визначивши власний стиль викладання навчання, ознайомитися з деякими методиками ефективного мислення. Серед різних технік мислення автор проекту виділила для розвитку основ економічного мислення вітчизняні методики, розроблені на базі теорії вирішення винахідницьких завдань Генріха Альтшулера (ТРИЗ), різні методики латерантного нестандартного і творчого мислення доктора Едварда де Бона, американські методики критичного мислення, методики квантового навчання в процесі оволодіння загальними навичками навчання та деякі інші. В тренінг-курсі слухачам пропонується засвоїти техніки мислення однієї з цих методик і адаптувати їх до проблем вивчення економіки і розвитку економічного мислення на базі конкретних економічних тем і ситуацій.

Після підготовки колективних проектів і проведення їх презентацій у присутності всіх учасників проекту було проведено анкетування слухачів за спеціальною програмою з метою аналізу усвідомлення мети цього проекту, засвоєння методики мислення, а також оцінки ефективності педагогічних методик за методикою «ТРИЗ» — педагогіки А. Гіна.

Опитування, проведене в грудні 2000 р. серед студентів IV курсу ФЕУ, свідчить про високу оцінку корисності цього матеріалу для розвитку мислення студентів і підтвердило нашу гіпотезу про необхідність передавання таких знань як студентам, так і викладачам економіки.

У програму тренінг-курсу ввійшли такі модулі:

1. Економічне мислення як мета економічної освіти.
2. Використання сучасних методик розвитку мислення для формування економічного мислення студентів у процесі навчання в КНЕУ.
3. Оцінка ефективності педагогічних методик і проведеного експерименту.

Метою розробки кожного модуля тренінг-курсу є напрацювання практичних методичних прийомів розвитку економічного мислення. Тренінг дає студентові можливість зрозуміти, що підприємницький талант — **це спосіб мислення, побудований на вмінні бачити перспективну можливість там, де її не бачать інші**, ефективно користуватись інформацією і приймати всебічно обгрунтовані рішення.

Отже, наш проект є спробою вивчення й аналізу спеціальних технік мислення, які допомагають напрацюванню практичних прийомів прийняття економічних рішень, розвитку підприємницьких якостей. Головним є пошук дієвих механізмів, що змусять студентів як майбутніх підприємців і викладачів економіки відійти від стереотипного способу мислення, щоб побачити непомічену і невикористану іншими сприятливу бізнесову можливість і ефективно її реалізувати, як розвивати свій фінансовий інтелект і т. ін.

Висновки. Підвищення культури економічного мислення не може виникнути саме по собі. І якщо в освіті зарубіжних країн існує маса літератури з розвитку техніки мислення, в школах проводяться уроки мислення, на провідних фірмах організуються семінари з розвитку навичок творчого мислення, а з погляду економічного виховання на людину впливає все навколишнє економічне середовище і спрацьовує ефект «солоного огірка», то стає зрозумілим, що в Україні треба розробляти свою систему економічної освіти і виховання молоді.

Для цього перш за все необхідно навчати викладачів користуватись техніками сучасного мислення в практиці викладання економічних дисциплін. Наш педагогічний експеримент є результатом поступового багаторічного пошуку форм використання найкращих технік мислення в підготовці економістів і викладачів економічних дисциплін у КНЕУ.

Нові ідеї входять до нашого життя не тоді, коли Ви вже когось щось довели, а тоді, коли виростили ті молоді люди, яких уже почали навчати по-новому. Ідея втілення сучасних методичних знань в економічне мислення і поведінку школярів і студентів, що створює базу для загального зростання економічної культури

суспільства, може здійснитись тільки тоді, коли з'являться викладачі економіки нового типу, для яких навчальні ігри, тренінги, як і самі принципи проблемного і дистанційного навчання, не є щось нове, а просто природні і необхідні умови ефективного навчання.

М. В. АРТЮШИНА, канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки та психології КНЕУ

ІЄРАРХІЯ НАВЧАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ БАЗОВИХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УНІВЕРСИТЕТАХ НЕПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Психолого-педагогічна підготовка студентів університету до викладацької діяльності за відповідним професійним спрямуванням є традиційною і дозволяє не тільки закласти основи сучасної психолого-педагогічної діяльності в колективі, як це передбачено заходами до Програми «Освіта», а й певною мірою підвищити рівень соціального захисту майбутніх фахівців на ринку праці, оскільки суттєво розширюється зона їх можливої професійної діяльності. Відповідно до реалізації цих стратегічних завдань у КНЕУ також була створена і працює під керівництвом професора В. А. Козакова кафедра педагогіки та психології. На кафедрі забезпечується цикл психолого-педагогічної підготовки, що дає підстави стверджувати про достатню підготовленість бакалаврів до викладацької діяльності: базові і спеціальні психолого-педагогічні дисципліни, курсова робота з методики викладання економіки, психолого-педагогічна практика, державний екзаме́н із циклу психолого-педагогічних дисциплін.

Досвід забезпечення такої підготовки дозволив установити низку основних положень базового змісту психолого-педагогічної підготовки студентів в університетах непедагогічного профілю — це реалізація принципу бінарності, співвідношень цього змісту на основі категорії загальне — особливе — часткове та технологічного підходу. Особливо значущим є побудова процесу навчання на технологічних засадах. Безумовними перевагами такого підходу є досягнення структурної і змістовної цілісності всього навчального процесу; можливості повторення, відтворення добрих результатів в інших умовах, місці, інших студентах і викладачах;